

УДК 504.75: 347.51: 372.4

Владислав Цигода

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ У ФОРМУВАННІ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЖИТТЯ

У статті розкрито сучасні методи та прийоми роботи з дітьми. Також викладені форми роботи педагогів із батьками. Вони допомагають формувати практичні навички з безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя. Розкрито основні завдання з безпеки життєдіяльності. У статті йдеться мова, що період дошкільного розвитку можна назвати своєрідним фундаментом, з якого починається будівництво та розвиток усього подальшого – характеру, здібностей, навичок. Саме в цей цікавий і складний період починається процес соціалізації, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом, закладається фундамент здоров'я, закладаються міцні основи досвіду життєдіяльності, здорового способу життя.

Ключові слова: безпека життєдіяльності (БЖД), правила безпечної поведінки, протипожежна безпека, правила дорожнього руху.

В статье раскрыты современные методы и приемы работы с детьми. Также изложены формы работы педагогов с родителями. Они помогают формировать практические умения по безопасности жизнедеятельности у детей дошкольного возраста. Раскрыты основные задачи по безопасности жизнедеятельности. В статье идет речь о том, что период дошкольного развития можно назвать своеобразным фундаментом с которого начинается формирование и развитие всего остального – характера, умений, возможностей. Именно в этот интересный и сложный период начинается процесс социализации, образуется связь ребенка с основными сферами бытия: миром людей, природы, предметным миром, закладывается фундамент здоровья, закладываются прочные основы опыта жизнедеятельности, здорового способа жизни.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, правила безопасного поведения, противопожарная безопасность, правила дорожного движения.

The article reveals current methods and ways of working with children. Also recounted ways of interaction between teaching staff and parents. They help to develop practical Life Safety skills of children of preschool age. Have been disclosed main tasks of Life Safety. The article reveals that preschool period of growths can be cold a special foundation that gives rise to a building

and developing of all further- character, skills, abilities. At this particular and tough time the socialization process begins, child settles relation with the major spheres of life: human realm, nature, substantive world, health basis and stable basis of life are created, healthy lifestyle. Best practice to form basis of Life Safety in the kindergarten is play activity. Over persuade method, call to empathy method are also used, training the emotional sensitivity, method of heuristic and search situation.

Key words: *Life Safety, safe activities rules, fire safety, traffic laws.*

Проблема безпеки життєдіяльності людини визначається у всьому світі та представляє серйозну проблему сучасності. Дитина за своїми фізіологічними особливостями не може самостійно визначати всю міру небезпеки свого існування, тому на дорослу людину природою покладена місія захисту своєї дитини – дати елементарні знання основ безпеки.

Період дошкільного розвитку можна назвати своєрідним фундаментом, з якого починається будівництво та розвиток усього подальшого – характеру, здібностей, навичок. Саме в цей цікавий і складний період починається процес соціалізації, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом, закладається фундамент здоров'я, закладаються міцні основи досвіду життєдіяльності, здорового способу життя. Використання різноманітних методів та прийомів у формуванні практичних навичок з безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя є досить актуальним у наш час.

До висвітлення проблем формування навичок безпечного довілля зверталися науковці Волненко Н., Коцур Н., Литвиненко О., Лохвицька Л. та практики Іщенко Л.– викладач обласних курсів НМЦ ЦЗ та БЖД Чернівецької області; Семенович А. – завідувач методичного кабінету НМЦ ЦЗ та БЖД Волинської області; Панфірова Т. – вихователь дошкільного закладу № 10 «Любановка» м. Переяслав-Хмельницький Київської області та ін.

Мета статті – розкрити сучасні форми, методи та прийоми роботи з дітьми, які допомагають формувати практичні навички з безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя.

Оптимальним методом формування основ безпеки життєдіяльності в дитячому садку є ігрова діяльність. Використовуються також методи переконання, метод спонукання до співпереживання, виховання емоційної чуйності, метод евристичних і пошукових ситуацій. Крім цього, в групах повинне бути створене наочно-розвиваюче середовище, яке може включати: куточок безпеки, дидактичні ігри, настільно-друковані ігри, ілюстрований матеріал, пізнавальну літературу для дітей в книжковому куточку, наочну інформацію для батьків [1; 7].

Окрім цього, дуже корисні щоденні «хвилинки безпеки», котрі включаються в різні заняття й інші режимні процеси, що допомагають

закріплювати знання й уміння особистої безпеки у дошкільників. У роботі застосовуються різні дидактичні ігри і посібники. Казки, розповіді, пісні, вірші, прислів'я допоможуть навчити дітей різноманітним відомостям про безпеку, можна переробити казку так, щоб діти могли самі закінчити її і знайти вихід з ситуації, що склалася. Вихователь повинен не забувати учити і нагадувати дітям прибирати за собою своє робоче місце, іграшки, адже якщо не дотримуватись порядку, то це може призвести до травмування.

Надзвичайно корисним та ефективним засобом є фізкультурно-оздоровлювальна робота: організація та проведення Днів здоров'я, спортивних свят та розваг. Тут дитина сама стає учасником дійства, робить власні висновки, формує для себе певні настанови.

Робота з навчання основам безпеки життєдіяльності повинна проводитись систематично. Ще одна важлива вимога: дітям недостатньо теоретичних знань, вони повинні застосовувати їх на практиці. Діти в такому віці ще не можуть відтворювати отриману інформацію по пам'яті, їм необхідно побачити, доторкнутися, потримати в руках, понюхати і так далі.

Педагог за допомогою правильного підбору методів і прийомів керує дитячою діяльністю, поглиблює позитивні взаємостосунки дітей, розвиває чуйність, милосердя, гуманне ставлення до людини, збагачує емоційні враження під час відпрацювання стереотипів поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій [2; 6].

Реалізація програм з безпеки життєдіяльності, система роботи з формування основ безпеки життєдіяльності старших дошкільників орієнтується на такі методи ознайомлення дітей з основами безпеки, як:

Метод порівняння. Діти можуть порівняти: вогонь – це добре, або вогонь – це погано. При використанні цього методу, необхідно визначити, з якого порівняння починати – з порівняння за схожістю чи порівняння за контрастом. Метод порівняння допомагає дітям виконувати завдання на угруповання і класифікацію. Для того, щоб групувати, класифікувати предмети, явища, потрібні уміння аналізувати, узагальнювати, виділяти істотні ознаки. Все це сприяє усвідомленому засвоєнню матеріалу і викликає інтерес до нього. Наприклад, дітям пропонується зображення на картинках, дається завдання відібрати предмети, які будуть потрібні пожежникам при гасінні пожежі і відібрати предмети, які горять. Прийом класифікації сприяє пізнавальній активності, якщо використовується не як самоціль, а в контексті близького і зрозумілого для дитини завдання: відібрати предмети для тематичної виставки, картинки для альбому і так далі.

Метод моделювання ситуації. Дітей доцільно навчити складати план – карту групи, ділянки дошкільної установи, дороги в дитячий садок та ін. Діти вчаться розташовувати предмети в просторі, співвідносити їх, «читати» карту. Завдання типу «Складемо план-карту групової кімнати, відзначимо небезпечні місця червоними кружечками». Моделювання таких ситуацій: дим у групі, дим із сусіднього будинку, прорвало водопровід, що

ти робитимеш; подай ножиці правильно, знайшов пігулку в групі, твої дії. Моделювання ситуацій дає дитині практичні уміння застосувати отримані знання у справі і розвиває мислення, уяву, готує дитину до уміння вибратися з екстремальних ситуацій у житті. Для розвитку уяви і творчого початку ставити дітей ситуацію пошуку вирішення логічних і практичних завдань.

Метод повторення. Найважливіший дидактичний принцип, без вживання якого не можна говорити про міцність засвоєння знань і виховання відчуттів. На занятті він може виступати як провідний метод або методичний прийом. Від дітей вимагається уміння повторити те, що вони засвоїли, Повторення приводить до появи узагальнень, сприяє самостійному формулюванню висновків, підвищує пізнавальну активність.

Експериментування і досліди дають дитині можливість самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок та переконань. Наприклад, дітям було поставлено питання: «Чому не можна прикрашати ялинку свічками?» Вони відповіли, що це некрасиво, що зараз багато красивих іграшок, а думок про небезпеку вони не висловлювали. Тоді вихователь, піднісши до засвіченої свічки сніжинку з паперу, продемонстрував дітям, як вона почала диміти, і діти зрозуміли, що свічка це не прикраса, а небезпечний вогник, від якого може виникнути пожежа. Цінність цього методу в тому, що він дає дитині можливість самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних думок.

Ігрові прийоми підвищують якість засвоєння пізнавального матеріалу і сприяють закріпленню відчуттів. Саме через сприйняття казкових, театральних героїв діти вчаться аналізувати й оцінювати поведінку інших людей, а потім власні вчинки. До того ж видове дійство є найефективнішим засобом емоційного і морального виховання дитини, адже пробуджує в неї почуття співпереживання, обурення проти несправедливості, бажання допомогти, захистити.

Придумування казок на різні теми. Діти – допитливі та безстрашні, вони ще не набули негативного життєвого досвіду. Саме тому ризик, що вони потраплять у небезпечну ситуацію, дуже великий. Крім того, усім відомо: часто повторювані заборони на дітей не діють. Тому дорослі повинні шукати інші шляхи до дитячої свідомості, щоб спонукати їх замислюватися над власними вчинками, формувати у дітей свідоме розуміння наслідків необачної поведінки – як особистої, так і оточуючих. Навчаючи дітей безпечній поведінці, важливо не залякувати їх, не зламати їхньої природної допитливості та зацікавленості навколишнім світом [3].

Набагато результативніше навчати дитину правильно користуватися побутовими предметами, давши відповідні пояснення. Зміст і форми роботи повинні бути такими, що дали б дитині змогу не лише відчути цінність свого життя та здоров'я, а й власні можливості щодо його зміцнення та збереження, підготувати до чітких дій у небезпечних ситуаціях, сприяти вихованню самостійності. Розширення уявлень про небезпечні предмети, явища та ситуації має відбуватися не лише на

інформативному, а й на емоційно-чуттєвому рівні. Найефективніший засіб впливу має художнє слово. Дітям не подобаються моралізаторські застереження щодо правил поведінки з небезпечними предметами та контактів з незнайомими людьми, тваринами, комахами.

Саме художнє слово набагато ефективніше активізує дитячу пам'ять, увагу та уяву. Крім того, через загадки, віршовані рядки, приказки і прислів'я, казки, оповідання ознайомлюють дітей з явищами та ситуаціями, які виходять за межі їхнього особистого досвіду [3].

Перед вихователями дошкільних навчальних закладів та батьками завжди стоять найважливіші завдання:

- створити безпечні умови для життєдіяльності дитини;
 - сформувати у дитини вміння передбачати наслідки своїх вчинків;
 - виробити в дитини навички практичних дій під час виникнення надзвичайних ситуацій.
- Форми роботи педагогів з батьками:*
- ознайомлення батьків із завданнями протипожежного виховання дошкільників, засобами і методами, що використовуються у дитячому садку;
 - стимулювання інтересу до обговорення питань проти протипожежного виховання дітей у родині;
 - практичне моделювання разом з батьками життєвих ситуацій, спрямованих на виховання у дітей навичок пожежної безпеки;
 - проведення консультацій із батьками щодо питань дотримання правил пожежної безпеки у побуті.

Між педагогами і батьками має бути досягнуте взаєморозуміння, вони мають висувати одні і ті ж вимоги до старших дошкільників. Розбіжностей у вимогах до дитини з боку батьків удома та вихователів у дитсадку можуть викликати в дитини почуття образи, збентеження і навіть агресії. Тому завдання вихователів – зацікавити батьків перспективами подальшого розвитку дітей, зробити їх своїми однодумцями.

Батьки спільно з вихователями повинні закласти основи безпечної поведінки, гармонійно поєднуючи роз'яснювальну роботу з вихованнями щодо можливих небезпечних ситуацій, необхідності дотримуватися правил для запобігання травматизму з організацією як спільної з дорослим, так і суто дитячої діяльності (у різних її видах), спрямованої на набуття певних навичок поведінки, досвіду самостійного пошуку виходів з непростих ситуацій та прийняття виважених, продуманих рішень[3, 5].

Співдружність з сім'єю – одне з першочергових завдань, мабуть, у кожному дошкільному закладі. Сучасне життя спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з батьками. Використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність – запорука успішної взаємодії ДНЗ і родини. Здійснення цієї роботи, досягнення в ній справжнього успіху можливі лише при індивідуальному підході до кожної сім'ї. Тільки тоді батьки йтимуть до дитячого садку зі своїми радощами і сумнівами, стануть

єдиним колективом, завжди допоможуть і підтримають педагога [4].

Отже, педагогам необхідно добирати такий зміст роботи, які б дозволили відчуті дитині не лише цінність свого життя та здоров'я, а й свої можливості у зміцненні та збереженні його, підготували до чітких дій у небезпечних ситуаціях; сприяли вихованню самостійності та відповідальності. Важливо використовувати методи роботи, адекватні віковим особливостям дітей. Тож дитина перед вступом до школи повинна досить різноманітно та повно засвоїти навички практичної безпечної життєдіяльності й усвідомити, що її життя та здоров'я – це найдорожче багатство!

Основними напрямками роботи щодо формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя мають стати створення належних умов для безпечної життєдіяльності; формування елементарної життєвої компетенції з питань безпеки, виховання основ безпечної поведінки у дітей, а також культури у дорослих, відповідального ставлення до малят. Щоб не допускати небезпечних ситуацій, важливо вміти передбачати їх, якщо можливо, уникати, а в разі необхідності – рішуче діяти.

Тільки завдяки спільним зусиллям у справі охорони життя і збереження здоров'я дошкільнят можна не тільки захистити їх від небезпеки, а й закласти основи безпечної поведінки, підготувати до подальшого шкільного, більш самостійного життя.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо вивчення проблеми формування практичних навичок з безпеки життєдіяльності в різних видах ігор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Т. Ф. «Тиждень безпеки дитини» – захід формування у дошкільників практичних навичок з безпеки життєдіяльності: методичний посібник. – Кіровоград: Кіровоградські міські курси II категорії НМЦ ЦЗ ТА БЖД Кіровоградської області, 2013. – 115 с.
2. Формування навичок безпеки життя в контексті самореалізації особистості дошкільника / К. Й. Щербакова, Л. В. Макаренко // Педагогічний дискурс. – Вип. 13. – С. 414–418.
3. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник/ О. Карпенко, Л. Загоруйко. – К. : Видавничий дім «Слово». 2016. – С. 24–43.
4. Л. А. Грицюк, М. І. Каротаєва / «Безпека життєдіяльності дошкільника». – К. – П. : Вид. група «Абетка-НОВА2, 2003. – С. 7–8.
5. Моніторинг здоров'я учнів ЗНЗ : методичний посібник / за ред. В. І. Шахненко. – Дрогобич, 2008. – 24 с.
6. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання / О. Пометун. – К. : Шкільний світ, 2007. – С. 27–33.
7. Левківський К. М. Забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу / К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков. – К. : Вища школа, 2004. – 16 с.